принципи формування стратегії сталого розвитку підприємства, виявити пріоритетні цілі та розробити методи їх досягнення. При визначенні принципів формування стратегії сталого розвитку важливе значення має гармонізація використання економічних, трудових і матеріальних ресурсів з орієнтацією на безперервне підвищення соціальної ефективності. Торгівля, орієнтуючись у своїй діяльності передусім на інтереси споживача, вирішує багато соціальних завдань, включаючи задоволення соціальних потреб і зниження соціальної напруженості суспільства. Економічний стан розвитку суспільства визначає пріоритетність окремих напрямів формування стратегій сталого розвитку, які базуються на конкретних принципах [7, с. 251].

Висновки

При прагненні національної економіки досягнути сталого розвитку важливе значення має система методів управління. Головна увага при цьому має бути приділена спрямованості господарського механізму, який містить ці методи, погодженню економічних і соціальних параметрів управління, досягненню їх ефективної взаємодії з організаційною структурою підприємства, задоволенню суспільних і особистих потреб в умовах ощадливого використання ресурсів, удосконаленню складових господарського механізму.

Впровадження соціальних технологій передбачає вирішення низки складних завдань: визначення невідповідностей між соціальною ситуацією і технологією, які можуть зруйнувати цю ситуацію або зробити саму технологію неефективною; виділення конкретних аспектів перетворення соціальної ситуації з тим, щоб соціальна технологія була сприйнята нею; з'ясування основних напрямів адаптації соціальних технологій до соціальної ситуації, які не спричиняють істотного зниження ефективності цієї технології [8, с. 525]. Таким чином, всебічне обґрунтування теоретичних засад соціальних технологій складає важливий напрям їх розробки та операціоналізації. Це є необхідним інноваційним ресурсом інституціалізації та прискорень сучасних суспільних змін і слугує в перспективі дієвим чинником зміцнення внутрішньої достатності суспільства. Зазначена суспільна тенденція невпинно потребує подальшої послідовної координації наукових зусиль фахівців різних сегментів суспільствознавства, а також спеціалістів–практиків на шляху створення необхідної теоретико–методологічної бази соціальних технологій.

Список використаних джерел

1. Кривенко Л.В. Системна парадигма соціальної безпеки на різних рівнях суспільної ієрархії // Механізм регулювання економіки. – 2011, №2. – С. 34.

2. Матвієнко В.Я. Соціальні технології. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 446 с.

3. Подшивалкина В.И. Социальные технологии: проблем эффективности и практики. – Кишинев: Центр. типография, 1997. – 352 с.

4. Барський Ю.М. Фінансові інструменти стимулювання сталого розвитку регіону / Ю.М. Барський, В.Г. Поліщук // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – 2010. – Випуск 7 (25), Ч. 4. – С. 7–9.

5. Патрушев В.И. Введение в теорию социальных технологий. – М.: ИКАР, 1998. – 200 с.

6. Мельник Ю.М. Адміністративні та ринкові інструменти забезпечення сталого розвитку регіону / Ю.М. Мельник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Випуск 19.15. – С. 71–72.

7. Храброва Н.І. Механізм регулювання системи екологічних відносин / Н.І. Храброва // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – 2010. – Випуск 7 (26), Ч. 3. – С. 281, 283.

8. Сурмин Ю.П., Туленков Н.В. Теория социальных технологий: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2004. – 608 с.

О.О. ФАЙДЕВИЧ,
здобувач, ІСЕМВ НАН України

Сфера інтелектуальної власності в системі сучасних глобальних змін

У статті розкриваються особливості системи інтелектуальної власності, враховуючи сучасні світові трансформаційні процеси.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, глобалізація, інформатизація, трансфер технологій, патент.*

В статье раскрываются особенности системы интеллектуальной собственности, учитывая современные мировые трансформационные процессы.

Ключевые слова: *интеллектуальная собственность, глобализация, информатизация, трансфер технологий, патент.*

In the article the features of the intellectual property system given current global transformation processes.

Keywords: *intellectual property, globalization, information, technology transfer, patent.*

Постановка завдання. Сучасні тенденції глобалізації економіки, лібералізації світових ринків, розвиток технологій, загострення та зміни форм конкурентної боротьби, утвердження інтелектуальної діяльності як фактора розвитку інформаційного суспільства загострюють проблеми сфери інтелектуальної власності. Зростання обсягів ліцензійної

© О.О. ФАЙДЕВИЧ, 2012

торгівлі, трансферу технологій, купівлі–продажу наукомісткої продукції, патентів, ноу–хау, надання консалтингових, інжинірингових послуг сприяють формуванню глобального ринку прав на об'єкти інтелектуальної власності [1]. Зростання обсягів міжнародної торгівлі та інвестицій створює можливості для розвитку міжнародного трансферу об'єктів інтелектуальної власності, загостривши проблему формування відповідного інституційного середовища та розробки узгоджених правил взаємодії між окремими країнами та між суб'єктами прав інтелектуальної власності цих країн.

Глобальна інформаційно–комунікаційна система кардинально змінила умови для економічного обміну та взаємодії, освіти, науки, бізнесу, міжособистісного спілкування, усуваючи просторові, тимчасові, соціальні, мовні та інші бар'єри, формуючи єдиний інформаційний простір. Саме ці тенденції по всій ймовірності й визначатимуть розвиток інституту інтелектуальної власності у майбутньому, відкриваючи нові можливості і пред'являючи нові вимоги до їх учасникам.

Мета статті полягає в розкритті особливостей трансформацій, які характерні для сфери інтелектуальної власності в системі сучасних глобальних змін.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Правові аспекти охорони інтелектуальної власності в Україні досліджувалися в наукових публікаціях О.Д. Святоцького, І.І. Дахно, О.М. Мельника, О.А. Підопригори, Ю.М. Капіци та інших. Питаннями оцінки об'єктів інтелектуальної власності, формування методичних підходів та методів оцінки, можливістю їх практичного застосування займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як О.Б. Бутнік–Сіверський, В.Д. Базилевич, П.М. Цибульов, Д. Нортон, О.В. Шипова та інші. Економічний аспект дослідження інтелектуальної власності розкритий у працях як вітчизняних авторів, так і зарубіжних недостатньо, що створює можливості для подальших розробок.

Виклад основного матеріалу. В умовах формування глобального конкурентного середовища результати творчої інтелектуальної праці набувають необхідності охорони для застереження себе від підробок та копіювань. Слід також наголосити на тому, що механізми регулювання та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності справляють суттєвий вплив на обсяги прямих іноземних інвестицій, ліцензійних угод, рівень розвитку національних інноваційних систем та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання усіх рівнів. Разом із тим врегулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності є складним та суперечливим процесом через посилення нерівномірності економічного розвитку країн світу.

Розвинені країни, нові індустріальні країни зацікавлені у високому рівні захисту прав інтелектуальної власності, дієвому механізмі комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності з метою підвищення власної конкурентоспроможності, пожвавлення інвестиційної активності та нарощування експорту високотехнологічної продукції [2].

Інтернаціоналізацію правової охорони промислової власності започаткувала Паризька конвенція про охорону промислової власності (20 березня 1883 року), яка заснувала Союз із промислової власності. Метою конвенції стала гармонізація законодавства щодо промислової власності на міжнародному рівні, створення умов, які полегшують громадянам та організаціям окремих держав придбання та захист прав на об'єкти промислової власності.

Ситуація сфери інтелектуальної власності в Україні є неврегульованою. Практично не враховується ні в собівартості продукції, ні в балансовій вартості підприємств та становить менше одного відсотку їх вартості, в той час як в країнах Європейського Союзу нематеріальні активи становлять сьогодні від 50 до 85 відсотків вартості майна підприємств. Наслідком цього є те, що Україна загалом втратила $800 млрд. при приватизації в зв'язку з тим, що не були враховані нематеріальні активи – об'єкти інтелектуальної власності. Разом із тим Україна витрачає до $200 млн. на розробку програмного забезпечення [3].

Наприклад, особливої гостроти в Україні набуває тема комп'ютерного піратства. Сьогодні в тіньовому сегменті ринку програмного забезпечення та комп'ютерних ігор працюють від 20 до 35 тис. спеціалістів. Рівень використання неліцензійного програмного забезпечення в Україні у 2007 році становив 84%, що є одним із найвищих в Європі, а втрати національної економіки від комп'ютерного піратства становили більш ніж $400 млн. на рік. Зниження комп'ютерного піратства протягом наступних чотирьох років на 10% дало б можливість додатково створити 3 тис. робочих місць, збільшити оборот українського IT–сектору на $941 млн., а суму податкових надходжень – на $69 млн. [3].

Аналіз сфери інтелектуальної власності України свідчить, що дотримання положень законів залишається на недостатньому рівні. Це призводить до звинувачень України в порушенні на її території прав інтелектуальної власності, низькому рівні їх захисту. Водночас за досить високих відносних обсягів піратства у сфері інтелектуальної власності в Україні їхні абсолютні обсяги не є значними та не перевищують обсягів піратства у зазначеній сфері в багатьох інших країнах.

Інтенсивність інноваційної діяльності багато в чому визначає сьогодні рівень економічного розвитку: в глобальній економічній конкуренції виграють ті країни, які забезпечують сприятливі умови для розвитку інтелектуальної власності. Прикладом цьому є те, що в розвинених країнах на частку нових або удосконалених технологій, продукції, обладнання, які містять нові знання або рішення, припадає від 70 до 85% приросту валового внутрішнього продукту [4].

Сфера науково–технічної діяльності в нашій країні – одна з найбільш складних з точки зору нормативно–правового забезпечення. На жаль, з боку держави досі не зроблені кроки, які необхідні для перетворення науково–технічної діяльності в повноцінну галузь народного господарства. Досі не розроблені чіткі механізми щодо залучення та використання результатів науково–технічної діяльності, тобто інтелектуальної власності в господарський обіг. Адже саме держава мусить

звернути особливу увагу на науково–технічну діяльність та створити нормативно–правове поле, здатне забезпечити комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності.

Основу процесів створення інтелектуальної власності створюють інновації. Їхня основа – це інтелектуальні ресурси, інтелектуальний капітал, наука, процеси трансферу результатів творчої діяльності у виробництво матеріальних та духовних благ. До інновацій відносять нововведення, перетворення в економіці, техніці, соціальній сфері та інших галузях, які сприяють створенню інтелектуальної власності. Ці нововведення визначають науково–технічний прогрес країни та пов'язані з новими ідеями, винаходами тощо. У свою чергу, науково–технічний прогрес у країні в умовах глобалізації світової ринкової економіки залежить від того, наскільки правильно країна обрала свою нішу в міжнародному розподілі праці щодо застосування інноваційних процесів, результатами яких є продукти інтелектуальної власності.

В умовах інтернаціоналізації, насамперед інноваційних процесів створення інтелектуальної власності, сьогодні відбувається інтенсивне міжнародне співробітництво країн з метою створення відповідної інфраструктури, яка сприяє залученню інвестицій у створення нових видів інтелектуальної власності (біотехнології, доменні імена) та її захисту в глобальному масштабі. Як показує світовий досвід, інноваційні зрушення в національних економіках визначаються, перш за все, створенням відповідних інституцій соціального, науково–технологічного та маркетингового спрямування, які поєднали інтелект, виробництво та бізнес, а не лише науковими та технічними досягненнями.

Найбільш складними та актуальними на практиці є проблеми формування ринкових відносин комерційного використання інтелектуальної власності, тому що від ступеня вдалого вирішення цих проблем залежить можливість досягнення кінцевих позитивних результатів інвестиційної та інноваційної діяльності. Причому інтелектуальний результат на кожному етапі інноваційного проекту може виступати як готовий науково–технічний продукт [5]. В рамках інвестиційного проекту такий продукт виступає лише на заключному етапі. На жаль, досі незначна кількість розробників та ще менш інвесторів розуміють значення цих розбіжностей, а отже і вигод, які можна отримати за рахунок грамотного впровадження інтелектуальної власності в господарський обіг підприємства.

Сучасні тенденції змінюють сьогодні напрямок руху прямих інвестицій, а також інвестиційну привабливість окремих країн. Ці зміни відбуваються внаслідок переходу до глобальної економіки, заснованої на знаннях, яка ставить якість людського капіталу в центр економічної політики. Для стратегічних інвесторів, які орієнтовані на наукомісткі види діяльності та виробництво, привабливість України в її сучасному стані досить сумнівна. Адже саме ці інвестори є основою світового руху інвестицій: значною частиною товарів сьогодні стають саме об'єкти інтелектуальної власності (ноу–хау, торгові марки, патенти тощо). Також однією з переваг введення інтелектуальної власності в господарський обіг є збільшення капіталу, а звідси і капіталізації компанії.

В Україні сьогодні основною проблемою комерціалізації винаходів, які є потенційно конкурентоспроможними самі по собі, є брак фінансування: як державного, так і приватного. Основні проблеми комерціалізації інтелектуальної власності, які гальмують процеси формування та реалізації науково–технічного продукту в наступному: нормативно–законодавча база – суперечності та колізії трьох нормативних галузей: права, оподаткування та бухгалтерського обліку; проблема оцінки об'єктів інтелектуальної власності – відсутність Національного стандарту «Оцінка об'єктів у нематеріальній формі. Оцінка об'єктів права інтелектуальної власності та інших майнових прав«; кадрова проблема – відсутність висококваліфікованих спеціалістів з питань інтелектуальної власності [6]. Необхідність оцінки об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) пов'язана з орієнтацією економіки країни на інноваційний шлях розвитку та підвищенням ролі фактора інтелектуалізації в конкурентоспроможності бізнесу. На даний момент добробут будь якої компанії визначається не матеріальною базою, не робочою силою і навіть не фінансами. В умовах ринкової економіки основним фактором успіху стає сукупність знань, котрими володіє компанія, тобто інтелектуальний капітал, основною складовою якого є інтелектуальна власність – права на результати творчої діяльності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торгові марки, географічні позначення, комерційні таємниці, комп'ютерні програми, бази даних, літературні та мистецькі твори, фонограми та відеограми тощо. Саме вони забезпечують конкурентоспроможність товарів та послуг та приносять бізнесу додатковий прибуток.

Аналіз проблем комерціалізації інтелектуальної власності та визначення ключових недоліків, дають підстави для визначення напрямів вдосконалення політики у сфері комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Найважливішими серед них є: розробка чітких механізмів нормативно–правового регулювання, а саме кодифікація законодавства (створення та затвердження Кодексу про інтелектуальну власність); поєднання науки з виробництвом, що передбачає запровадження комплексу заходів (дослідження і аналіз ринку, фінансування впровадження об'єктів інтелектуальної власності, дослідження та розробку тощо); створення інфраструктури впровадження результатів науково–технічної діяльності у виробництво; створення замкнених циклів (ідея–виробництво–споживання); створення спеціальних комплексних структур, до функцій яких би входило: проведення експертної оцінки їх комерційного потенціалу, дослідження кон'юнктури ринку, надання новітнім розробкам фінансової підтримки, догляд за виготовленням конкурентоспроможної продукції, просування об'єктів інтелектуальної власності на вітчизняні та іноземні ринки, запобігання несанкціонованому використанню та розповсюдження об'єктів інтелектуальної власності; створення національної системи підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з інтелектуальної власності.

Від вирішення проблем комерціалізації інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку країни, її модернізації, сприяння активному використанню інтелектуального потенціалу держави для її прискореного інноваційного розвитку і наближення до передових країн в економічному та соціальному розвитку, а також підвищення конкурентоспроможності в світовій соціально–економічній системі.

Висновки

Глобально–централізоване управління національними інформаційними ресурсами інших країн виявилося винятково високоприбутковою справою, що, власне, й зумовило становлення «ядра» високорозвинених країн епохи глобалізації. Розпорядникам інформаційних ресурсів сьогодні не заважають державні кордони, вони формують загальносвітовий економічний простір.

Процес управління облаштовано так, що зростання потреб країн світу в знаннях і змістовній інформації відбувається автоматично. Одночасно постійно зростає потреба в новітніх засобах і технологіях обробки інформації та в розширенні інформаційно–комунікаційного простору. Промисловість світу реагує на це явище адекватно: виробництво засобів і створення технологій для облаштування нового інформаційно–комунікаційного середовища людства дедалі домінує, і не тільки в традиційно розвинених країнах. Раціоналістична мотивація діяльності диктується інтересами насамперед транснаціональних фінансово–промислових угруповань і, безперечно, веде до абсолютизації техногенної культури, яка, зрозуміло, насаджує і свої моральні й духовні цінності в процеси розвитку світу.

Захист та охорона об'єктів інтелектуальної власності, встановлена на оптимальному рівні, є передумовою розвитку конкурентоспроможності Україні та її успішної інтеграції у світове співтовариство. Використання систем охорони сприятиме розвитку винахідництва, підвищенню творчої та інноваційної діяльності, покращенню міжнародного іміджу України, підвищенню розвитку національної економіки та прискоренню економічного розвитку нашої країни.

Безперечно, формування засад і умов входження України до світового інформаційно–комунікаційного простору вимагає відкрито й чітко викласти питання щодо розв'язання проблем свободи слова, доступу до інформації, гарантій прав людей в інформаційній сфері. Протягом усіх років незалежності в Україні під впливом процесів інформатизації вже сформовано певну організаційну структуру державних органів управління інформаційною сферою, яка прямо або опосередковано забезпечує діяльність країни, зокрема у сфері створення й обігу політичної та економічної інформації, інтелектуальної власності тощо.

Список використаних джерел

1. Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування. – http://patent.km.ua/

2. Сіденко В. Охорона інтелектуальної власності в Україні: проблеми й розв'язання. – http://www.dt.ua

3. Бернатович О. Проблеми захисту інтелектуальної власності та шляхи їх вирішення.– http://www.ucipr.kiev.ua/

4. ВОИС. Всемирная организация Организации Интеллектуальной Собственности. Общая информация. Женева. – 1993. – С. 7.

5. Гнесюк М. Удосконалення національного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності на відкриття // Юридичний журнал. – №7. – 2004. – С. 71.

6. Підопригора О. Захист права інтелектуальної власності в новому Цивільному кодексі України // Інтелектуальна власність. – №6. – 2003. – С. 3.

О.В. ІВАТЬО,
здобувач, Інститут регіональних досліджень НАН України (Львів)

Оцінка нематеріальних активів при приватизації державних підприємств

Автор досліджує економіко–правові аспекти механізму оцінки інтелектуальної власності та нематеріальних активів, існуючі проблеми при приватизації державних підприємств, зокрема об'єктів науково–технічної сфери, дає практичні рекомендації щодо їх вирішення.

Ключові слова: *механізм оцінки інтелектуальної власності, нематеріальні активи, приватизація державних підприємств.*

Автор исследует экономико–правовые аспекты механизма оценки интеллектуальной собственности и нематериальных активов, проблемы при приватизации государственных предприятий, в частности объектов научно–технической сферы, дает практические рекомендации по их решению.

Ключевые слова: *механизм оценки интеллектуальной собственности, нематериальные активы, приватизация государственных предприятий.*

The author in his article explores the economic and legal aspects of the mechanism for evaluation of intellectual property and intangible assets, existing problems in the privatization of state enterprises, in particular, objects of scientific and technical spheres, gives practical advice on solutions.

 © О.В. ІВАТЬО, 2012